

VESTERGADE

Vestergade er den første del af vejen ud mod stationen og videre til Pindstrup. Da Ryomvej blev lavet i 1951, blev den inderste del af vejen til stationen til en vej for sig og fik ved navngivningen af kommunens veje i 1960'erne sit eget navn.

VESTERGADE 1: SLAGTEREN

På venstre side af vejen har vi den smukke hjørneejendom Vestergade 1, der er Thorsagers gamle slagterforretning. Her var der slagteri i gården og butik på hjørnet, således som det tydeligt endnu kan ses i husets udformning.

Huset er opført 1907. Det blev erklæret bevaringsværdig ved lokalplanen i 1995 og fik i den anledning følgende karakteristik: ”Tidstypisk hus, eksempel på ”stationsby-traditionen”, særegen på grund af tilpasningen til hjørnegrunden, originalt udført hjørnehus med fine detaljer, skæmmende tilbygning”.

Den første slagter på stedet, som kendes, er den senere købmand Ernst Pedersens far. Sønnen Ernst etablerede selv købmandsbutik i huset lige overfor, den nuværende Bodega. Slagterens vigtigste arbejde dengang har ikke været butikken, den er sandsynligvis blevet passet af konen, mens slagteren selv tog ud på gårdene og foretog hjemmeslagtninger eller slagtede i slagtehuset bag huset.

”Slagter Pedersen var en respekteret og dygtig slagter”, fortæller Kaj Stæhr Andersen. ”Jeg har tit været omme og hjælpe til med slagtningerne omme i slagtehuset bagved, når der var rigtig travlt op til jul. Slagteren havde en voksen søn hjemme som medhjælp”.

Efter slagter Pedersen kom Børge Møller Jensen, som mange i Thorsager stadigvæk husker. Han holdt undervejs op med at slagte selv og helligede sig butikken. Han holdt op sidst i 1960'erne.

Derefter havde en datter slagteriudsalg i huset nogle få år, men det gik ikke. Derefter blev hele huset indrettet til beboelse, det må altså være sket i 1970'erne.

Møller Jensen boede i huset til sin død for ca. 20 år siden, konen har boet i huset indtil for et års tid siden, hvor hun flyttede på plejehjem.

VESTERGADE 3

Nabohuset til slagteren husede tidligere byens træskomager Chr. Hansen. Han havde værksted i kælderen, som man kom ned i gennem en nedgang ude fra gaden. Huset skal være opført i 1880.

Sigrid Sørensen husker træskomageren fra sin barndom i Thorsager: ”Vores fodtøj bestod om sommeren af træsko lavet af træskomand Christian Hansen. Om vinteren gik vi i træskostøvler, d.v.s. træsko med en læderoverdel. Når træskodelen var slidt op, blev den fornyet – læderoverdelen kunne holde til flere hold træsko. Vi havde kludesko med i skole – de var lavet derhjemme af en sål af groft vadmél, oftest fra et par gamle bukser. Overdelen sad vi og strikkede i vinteraftenerne...”

Træskomageren var far til Post Hansen. Senere beboere af Post Hansens hus har fundet den gamle træskomagers omhyggelige optegnelser af alle Thorsager-borgeres skønnumre på loftet...

Efter træskomageren blev værkstedet overtaget af en sadelmager. ”Han kom udefra og deltog ikke så meget i byens liv, men han var en dygtig sadelmager”, husker Grethe Pedersen. ”Der var en eller anden familieforbindelse mellem sadelmageren og slagter Møller Hansen ved siden af, for det var slagteren, der ordnede det, da min svigerfar Anton Petersen skulle købe huset”.

Sadelmageren flyttede senere sit sadelmagerværksted op i møllen, hvor det var nogle få år, og derefter ned i et lokale i købmand Fogeds baghus. Efter hans flytning har der kun været beboelse i huset.

Huset blev efter sadelmageren omkring 1955 købt af Anton Petersen, far til Harald Petersen ude på Hedeskovgaard og i øvrigt forfatter til en del lokalhistoriske skrifter om Thorsagers historie. Han døde i 1971.

Derefter blev huset købt af rutebilejer Erling Secher, der skulle bruge det til bolig for en af sine chauffører, men det varede kun få år. Derefter blev det overtaget af Egon Martinsen, der renoverede det fra top til tå midt i 1970'erne, og herunder også sløjfede nedgangen til det tidligere sadelmagerværksted fra gaden. Egon flyttede for få år siden til Ryomgård. Nu bor F. Hansen og M. Jensen i huset.

Juni 2005 er huset averteret til salg for 1,3 mill. kr., grund 1160 m², boligareal 139 m², soveværelse m.m. på 1. sal. Opført 1880, renoveret 1976.

VESTERGADE 9

Jeg er ikke klar over, hvad der er blevet af Vestergade 5 og 7, men nr. 9 er Villads Sørensens gård, der er oprettet i 1924 på grundlag af jordlovene af 1919, der medførte udstykning af flere husmandsejendomme på tidligere præstegårdsjord i Thorsager.

Villads Sørensen havde ejendommen til sin død i 1980 – derefter sønnen Knud Sørensen, der lod det gamle stuehus nedrive og det nuværende nye opføre lidt på afstand af vejen.

Marts 2017 er ejendommen til salg for 2.250.000 kr. Grund 2626 m², bolig 187 m² + kælder 145 m². Stuehuset opført i 1981.

VESTERGADE 13

er erklæret bevaringsværdig. Opført omkring år 1900, får følgende skudsmål: atypisk for sin tid, men meget smukt proportioneret og renoveret, eksempel på hustype med høj trimpel, berigende for miljøet omkring Vestergade. Beboere i dag: familien Holst.

VESTERGADE 17

Her boede ifølge nogle efterretninger Thomas Thisted, en af byens kendte musikere, til sin tidlige død, hvorefter fru Thisted stillede an med gartneri på Thorsgade og skaffede sig en levevej på denne måde. Andre mener, at Thomas og Grethe Thisted var fælles om at etablere gartneriet, og at Thomas døde, mens de to boede på Thorsgade.

Huset ligger nu i hjørnet ud til rundkørslen og bebos af Tina og Søren Sørensen. Søren døde i 2005¹. Han var med i Thorsager Borgerforening og gjorde en stor indsats omkring fastelavnsarrangementerne og sommerfesterne, senest også i det nystiftede Bylaug (juleudsmykning m.v.)

Huset annonceres december 2005 til salg for 850.000 kr. Det oplyses, at det er opført 1910, at grunden er 735 m² og boligarealet 138 m², incl. to store værelser på 1. salen.

Herunder: Vestergade 17, fra salgsannoncen december 2005.

¹ Mindeord i Adresseavisen 5. okt. 2005.

VESTERGADE 2

Her lå tidligere Thorsager Kro, der senere blev til telefoncentralen. Bygningen omtales derfor ofte som "Hotellet" eller "den gamle central". Nu opføres der almene lejeboliger på grunden.

Over for kroen – på den anden side Lille Randers - lå tidligere Thorsagers store købmandsgård. Overfor, på den anden side af Thorsgade, lå Bakkegården og Dalgård, der begge senere blev udflyttet til nuværende beliggenhed.

Kroen og købmandsgården var i mere end et århundrede omdrejningspunktet i Thorsagers bymidte. Købmandsgården er i virkeligheden en aflægger af kroen, idet det var kromanden, der begyndte at drive købmandshandel, da købstædernes monopol på handel blev ophævet ved loven om næringsfrihed i 1857. På dette tidspunkt lå en af Thorsagers oprindelige 28 gårde på det sted, hvor købmandsgården senere kom til.

Da kroen og gården, Vorkærgård, brændte i 1868, blev gården flyttet ud tættere på markerne, og kroejer Jørgensen købte brandtomten og overflyttede sin købmandshandel dertil. Senere blev købmandshandelen udskilt fra kroen, idet kroejeren koncentrerede sig om købmandshandelen og solgte kroen fra til Jens Nielsen, der var "krofatter" i mange år på begge sider af århundredskiftet 1900.

Til kroen hørte en balsal, der lå som en længe vinkelret på kroens nordgavl – altså med gavlen ud mod Vestergade. Bag balsalen lå "Rakkerfolden", hvor de almindelige krogæster bandt deres heste, før de gik ind på kroen. Det var desuden almindeligt, at det var her, man stod og fik sig en dram fra lommelærken, før man gik ind, eller i en pause under ballet.

Rejsestalden, hvor de finere krogæster fik deres heste staldet op, og hvor krofatters egen besætning også havde plads, lå på den anden side, langs Lille Randers. Her overnattede de omvandrende ”bissere” og her var der også en slags lejlighed til staldforpagteren.

Carl Munk fortæller: ”Kromanden var Jens Nielsen. Han var en farverig person. Han havde et stort telt, som han rejste rundt med og stillede op til markeder. Der stod altid en rejsefjedervogn klar med telt og teltstænger. Når man bestilte ”en kande” på kroen, så fik man kaffe, sukker og fløde samt brændevin på bordet. Det kunne aldrig falde nogen ind at forlade bordet, før flasken var tom. Sådan en omgang kostede 15 øre til hver”.

Som så mange andre steder opstod der kamp om spiritussen i Thorsager i begyndelsen af 1900-tallet. Historierne om folk af alle samfundsklasser, der drak ejendom og ægteskab og helbred op, er talrige. Indre Missions succes har en del af forklaringen i at man tog klar afstand fra alkoholen – ofte så man derfor tilhængerne af missionen rette sig op og få styr på tilværelsen igen. Også afholdsbevægelsen fik meget stor succes i de første par årtier af 1900-tallet. Som en ældre Thorsager-borger sagde: spiritussen havde efterhånden forårsaget så mange ulykker i den gamle generation, at næste generation stort set blev afholdsfolk.

Det betød også kroens endeligt. Den blev først afholdskro omkring 1912 og sygnede derefter langsomt hen, indtil den lukkede, efter nogle efterretninger midt i 1920'erne, er dog opført som afholdshotel endnu i Trap årgang 1925, nogle mener, den overlevede til hen mod 1930. En usikkerhed i beretningen opstår ved, at mange, jeg har talt med, ikke kan genkende at kroen skal have været afholdskro. Muligheden for, at det kun har været nogle få år, eller at det aldrig er blevet effektueret, er der altså.

F.eks. foregår en af de episoder, der er blevet genfortalt efterhånden i flere generationer i Thorsager, omkring 1918 –20. Det er historien om den missionske præst pastor Schous egnehændige kamp mod den syndige druk og dans, der gik i svang i kroen. Under et bal møder han op i balsalen med sin ugifte husbestyrerinde, Frk. Jensen, og en anden dame, løser billet og får som alle andre balgæster en rød sløjfe hæftet på reversen med knappenål. Ind i balsalen, hvor der selvfølgelig breder sig en vis spænding om, hvad det her går ud på.

Da musikken derefter spillede op på vanlig vis, sprang ”to-øres puslingen”, kaldt sådan fordi han altid gik rundt og tiggede for at få en to-øre, op og ud på dansegulvet for at få dansen i gang. Carl Munk var selv til stede og fortæller. ”Straks sprang pastor Schou ud på dansegulvet og begyndte at lire Bibelen af for puslingen derude på dansegulvet, mens de to damer begyndte at synge salmer i baggrunden. Der var et

par stoute brødre, Søren og Karl Andersen, der begge sejlede og åbenbart ikke lod sig dupere, så de råbte: ”Musik! Musik!”, og så ilede de hen til de to salmesyngende damer og dem op til dans. Præsten skyndte sig derhen og sagde: ”De to damer er sædelige kvinder. De danser ikke!” ”Hvad Fanden skal de så her – det her er et offentligt bal!”, råbte Karl og Søren, og så blev præsten og damerne skubbet rundt på dansegulvet, indtil de fortrak. De blev under ivrige tilråb eskorteret hjem af en flok nysgerrige og politiet, der var kommet til stede i mellemtiden”.

”Det er rigtig nok”, fortalte Agner Christensen mig for nogle år siden, ”for jeg var knægt dengang – 12 eller 13 år gammel - og overværede episoden udefra. Vi stod som sædvanlig uden for kroen og fulgte ballet gennem vinduerne”.

Egentlig forstår man godt, at det er en historie, der blev genfortalt mange år efter – men den er jo også et godt billede på kampen for og imod spiritussen, og hvor barske former kampen ind imellem antog.

En anden god historie stammer fra 1936, hvor der var afstemning i Thorsager-Bregnet sogn om spiritusbevilling til kroen i Rønde. På det tidspunkt var kroen i Thorsager ophørt, og om det var årsagen til, at Thorsager-borgerne stemte så massivt imod bevillingen til Rønde, at den faldt, vides ikke, men i hvert fald var der pænt flertal af ja til bevillingen i Rønde, men det massive nej fra Thorsager afgjorde, at kroejer Holm i Rønde måtte fortsætte som afholdskro uden bevilling. Men historien fra Thorsager handler om Oscar og ”Monsunen”, som var hans lidt sammenflickede taxa. Oscar var en af de tre brødre fra centralen, som kroen nu var blevet til, og han blev hyret til at køre Stine, der var missions, til afstemningen i Rønde. Stine ville selvfølgelig afsted for at være med til at sikre, at kroen ikke fik spiritusbevilling.

Nu var Stine ikke helt sikker på, hvordan afstemningen skulle foregå, så naturligvis spurgte hun Oscar til råds. Og Oscar var ikke sen, han spurgte: ”Du vil vel ikke have, at kroen skal have bevilling?” Det kunne Stine bekræfte. ”Så skal du stemme ja”, sagde Oscar, ”for det betyder ja til, at du er imod spiritusbevillingen”. Hvordan Stine stemte, vides ikke, men som nævnt endte afstemningen med, at kroen ikke fik sin bevilling. Det skete til gengæld fem år senere, og dermed sluttede endelig den lange kamp om spiritussen på Røndeegnen.

I kroens storhedsperiode var den et yndet opholdssted for mælkekuskene, der tit havde ærinde i kroen, og lige så tit havde svært ved at komme derfra igen. Det hørte til hverdagen at konerne kom på kroen for at hente mændene hjem eller få dem videre på mælketuren – i værste fald måtte konerne selv køre turen færdig.

Grethe Pedersen kan fortælle, at hendes far Johs. Kjeldsen fra Gydegården var en af dem, der gik rundt med en liste – det må have været omkring 1917-18 – for at samle underskrifter mod udskænkning af spiritus på kroen. Da han kom ud til konen til en af mælkekuskene i Hedeskov, blev han direkte jaget af huse, idet konen råbte: ”Du skal ikke komme her og blande dig i, om min mand skal have lov til at få en dram på kroen!” – så der var altså også koner, der var solidariske med mændene. At samme kone så senere kom ind i samme Kjeldsen-familie, er en anden sag... så blev historien selvfølgelig genopfrisket nogle gange.

Da spiritusbevillingen blev taget fra kroen, forlod Jens Nielsen den, og derefter havde den i nogle år skiftende ejere. Igen må vi tage det forbehold, om det evt. ikke lykkedes at nedstemme spiritusbevillingen eller om kroen kan have fået bevillingen igen senere.

Den gamle murermester Agner Christensen fortalte mig i 1994, at hans forældre købte den tidligere kro i 1937/1938. De lånte 500 kr. i Andelskassen til at lave de gamle elinstallationer om. Den gamle balsal blev væltet og den gamle krobygning blev stænkpudset.

Forældrene var flyttet til Thorsager for at passe den gamle telefoncentral bag købmandsgården i 1922, hvor Agner var ni år gammel. Den gamle centralbestyrer Adolf Poulsen var Agners onkel. Han havde haft centralen siden dens oprettelse omkring 1909, og var i øvrigt ved siden af det erhverv en højt skattet musiker. Adolf havde mistet sin kone (Agners moster), og var gennem centralen kommet til at kende en centralbestyrerinde på Helgenæs, så han flyttede ned til hende, og så fik han altså Agners forældre til at tage over i Thorsager.

Agner husker, at drengene i Thorsager samledes ved kroen for at kikke ind ad vinduerne i balsalen, når der foregik noget der. Som kromand husker han gamle Jens Nielsen, senere en Frederiksen, der kom fra Tjerrild Mosegård og kun var der i få år. Det var ham, forældrene købte den gamle krobygning af i 1937-38 sammen med en datter, der havde mistet sin mand ved en ulykke i Hadsund og nu stod alene med to små børn.

Den gamle kro blev indrettet til en lejlighed til forældrene, en til datteren og hendes to børn, samt en afdeling til centralen. Søsteren hjalp så med at passe centralen.

Søsteren blev snart efter gift med Jacob Sørensen fra Søndervang og flyttede fra centralen. Kort efter døde hun. Agners ældste bror, Frants Christensen, flyttede ind på centralen. Han var smed, så nu blev den gamle kørestald langs Lille Randers indrettet til smedje til ham – ca. 1938-39 - han kom aldrig til at hedde andet end ”Frants

Smeden”. Han var også velkendt som cykelsmed og cykelhandler. Frants flyttede senere til det lille hus ved siden af Bodegaen på Thorsgade, dengang Ernst Pedersens købmandshandel, men han blev ved med at have smedjen i Lille Randers.

Frants og Agners forældre var efterhånden gamle og gik på pension i 1940. På det tidspunkt var Agner murersvend i Århus og var lige blevet gift, og hans søskende spurgte nu, om han ikke kom hjem og overtog huset og centralen, hvilket han sagde ja til (”og det blev vi så alle sammen uvenner over!”).

Agner havde lært murerhåndværket hos Sigurd Christensen i Thorsager i 1929 og havde været murersvend i Århus. Derfor var det naturligt for ham at begynde selvstændig murerforretning ved siden af at bestyre centralen. ”Jeg havde en trækvogn, som jeg trak i en rem over skulderen. I den havde jeg en balje mørtel og de nødvendige mursten, og så trak jeg afsted ned af hovedgaden og som regel ud til en af bøndergårdene i omegnen, hvor der skulle laves noget. Bønderne kom selv ind til mig og hentede stillads og andre større ting. Det var et stort fremskridt, da jeg efter krigen fik råd til en gammel bil”.

”Den allerførste oplevelse, jeg husker efter at være flyttet til Thorsager i 1940, var at tyskerne kom flyvende lavt hen over hustagene i Thorsager 9. april. Jeg havde været ude og rense en kakkellovn hos en gammel kone, så jeg var for længst oppe og i sving og fik en uhyggelig oplevelse ved det. De første par timer anede vi ikke, hvad der var sket, men da de kom lige hen over hustagene, kunne vi se, at det var tyskere. Beskeden kom i radioen ud på morgenen”.

I de sidste to år af krigen sad der hele tiden to tyske soldater og overvågede, hvad der skete på centralen - de skulle sørge for, at der ikke foregik kontakt til modstandsbevægelsen. De sad ved siden af og var koblet på ledningen, så de kunne følge med i alt – at de så ikke kunne forstå dansk er en anden sag. ”Den ene af dem var ung og rigtig nazist – han troede på tysk sejr lige til det sidste. Den anden var omkring de 50 og havde mistet hus og hjem hjemme i Tyskland, og han var til at snakke med. De veg ikke fra centralen, de sov på gulvet i centralen om natten. De fik kosten i forsamlingshuset, som tyskerne havde beslaglagt. Når de ikke kunne få tiden til at gå, kunne de finde på at stå udenfor og skyde til måls efter vejrhnen på kirken. Men jeg kan ikke sige, de generede os, de var såmænd ordentlige og høflige”.

Centralen blev indrettet sådan, at Agner og konen boede i den ene ende med centralen, forældrene på aftægt fik en lejlighed i midten, Frants Smeden havde den anden ende ud mod Lille Randers og smedjen.

Efter 12 år i centralen blev vi trætte af det, fortæller Agner. Vi flyttede derfra og byggede i stedet hus på Thorsgade 58 – den blev senere solgt til Erling Christensen. Min svoger Jacob Sørensen havde købt møllen efter min søsters død og boede altså i nærheden. Han døde imidlertid to år efter, i 1954.

Frants og Agners tredje bror var Oscar, som kørte taxa med ”Monsunen” – som omtalt ovenfor.

Chr. Sørensen og hustru Sine købte centralen efter Agner, altså ca. 1952. Chr. Sørensen havde en enkelt lillebil, som han kørte taxa med, mens Sine passede centralen. Ikke desto mindre var det Christian, der var kendt som ”centralbestyrer Sørensen” eller ”Sørensen på Centralen”.

Telefoncentralen må være nedlagt omkring 1970 sammen med alle andre mindre landcentraler. Bygningen blev købt af kommunen og nedbrudt i begyndelsen af 1990’erne, efter at der havde været et par lejligheder i den i nogle år. Kommunen lod den gamle kørestald og smedje rage ned for at give plads til en udvidelse af Lille Randers. Smedjen har formodentlig ikke været i brug efter at Agner havde solgt centralen – Frants Smeden havde i stedet lidt smedje ovre i sit eget hus ved siden af den nuværende Bodega.

Købmandsgården blev efter købmand Vilhelm Fogeds afhændelse af den omkring 1970 drevet som almindelig købmandshandel af Bent Enemark til 1992. Bygningerne blev senere købt til discountbutik, som var der i et par år, hvorefter de indrettedes til lejligheder.

I 2004 købte Røndeegnens Boligselskab både den gamle kro-central-grund (Vestergade 2) og den gamle købmandsgård overfor. Købmandsgården undtagen hovedbygningen blev nedrevet, og på de to grunde opføres, mens dette skrives, 14 almene lejeboliger, der er planlagt færdige før årets udgang. Lille Randers kommer herefter til at gå ned midt imellem denne nye boligafdeling. Købmandsgårdens gamle hovedbygning bevares og kan rumme to lejligheder. Dermed bevares et minde om en væsentlig del af Thorsagers fortid.

VESTERGADE 4

ejedes oprindelig af kirken. På jorden havde kirken to dobbelthuse, der brændte sammen med kroen i 1866, hvorefter der blev bygget et nyt hus, indrettet til fire familier.

Man kan godt filosofere lidt over, hvorfor kirken ejede så mange huse i Thorsager – syv i alt var det i 1800-tallet. Husene rummer alle nogle meget små lejligheder, og en nærliggende tanke er, at kirken har følt en forpligtelse til at skaffe nogle af samfundets vanskeligst stillede tag over hovedet. Vi kender flere eksempler på enlige kvinder som lejere i lejlighederne. Om kirken selv har ladet husene opføre, eller om den har fået dem overladt af Kalø som en del af præstens løn eller til afholdelse af udgifter i forbindelse med kirken er svært at vide. Vi har et eksempel på, at en ringer og bælgetræder Marie Rasmussen boede i en af lejlighederne (Thorsgade 17) – kan gratis husleje simpelt hen have været lønnen?

Skomager Søren Jensen var en af lejerne i Vestergade 4 i 1899, og året efter har vi efterretning om, at tækkemand Søren Christensen Laursen boede i en af lejlighederne – senere træffer vi ham i Lille Randers. Andre lejere omkring dette tidspunkt var Niels J. Stubbe og Elna Jeppesdatter.

1917 er de fire lejligheder lagt sammen til to – i den nordlige bor Karen Pedersen, i den sydlige Lars Kristian Pedersen Bach, og han er sikkert identisk med den Chr. Bach (gift med Marie), som køber hele huset af kirken i 1921, i øvrigt en bror til skrædder Poul Bach og far til Anton Bach i Følle (medlem af sognerådet). Katrine Sørensen havde ”Fransk vask og strygning” og et lille udsalg af bl.a. wienerbrød i huset i mange år, sidst i 1930’erne og først i 40’erne, husker nogle. Hun var ugift, datter af Karl Sørensen i Bakkegård og søster til brødrene Anton (Dalgården), Jacob (Søndervang, møllen) og Villads (Vestergade-gården) Sørensen. Hun har været lejer i huset. Det har så at sige været hendes brødudsalg, bager Hansen har overtaget og gjort til ”rigtigt” bageri. Katrine blev derefter husbestyrerinde hos skovfoged Anton Lund i Klokkeholm og flyttede senere med ham på aftægt oven på manufakturhandler Jens Jensens hus.

Poul Svenningsen fra Skovvang købte på et tidspunkt huset som aftægtshus, og en søn overtog efter ham og solgte videre, muligvis til bager Hansen.

I 1944 købtes huset af bager Thorvald Hansen, der kom fra mindre vilkår i Lille Randers 5. Han byggede nu bageri til bagud, altså vinkelret på den eksisterende bygning og udvidede også langs gaden til bagerbutik.

Herman Andersen fortæller, at Socialdemokratiet og fagforeningen altid holdt deres møder i bager Hansens ”konditori”, for så fik de kaffen gratis. Om det skal forstås som bagerens sympati for bevægelsen, vides ikke, men med hans baggrund kunne det vel godt tænkes.

Bager Hansen var startet som mælkeemand i Thorsager, så han havde en usædvanlig trofast og rolig hest. Derfor var det ikke noget problem, at den var nødt til at gå op ad en trappe med fire trin og igennem huset, for at komme om til stalden omme i baggården. Det gjorde den af sig selv som den naturligste ting.

Tage Posten med postbil, postkasse og "posthus", Vestergade 6.

Hansen havde produceret is omme på Lille Randers, og det fortsatte han med på Vestergade, men han forhandlede muligvis senere "Bjødstrup Is" (landskendt is fra privatmejeriet i Bjødstrup). Ismaskinen var populær blandt Thorsager-drengene, for efter skoletid kom de ind og hjalp med at trække den meget træge ismaskine, og efter indsatsen faldt der som regel en is af – og det var man ikke forvænt med dengang. "Vi kunne få en bitte is til 5 øre eller en stor is til 10 øre", husker flere. Det var almindeligt at samles hos bageren og købe en ispind efter en fodboldkamp.

Bageriet blev i 1950'erne overtaget af sønnen Ingemann Hansen, der holdt med bageri og butik i 1980'erne og derefter boede i huset til midt i 1990'erne.

VESTERGADE 6

ligger tilbagetrukket fra vejen, omme bag det gamle bageri. Det beboedes i mange år af Tage Posten – Tage Petersen, hvis erindringer kan læses i Folk og Liv 12 fra 1996.

Her fortæller han, at husets adresse først var Hovedgaden 34, og at huset blev ledig, da ejeren Jane Vestergård døde i 1960. Derefter havde Kamma og Tage huset til 1986. Tage kørte post på Fårup-ruten i en grøn Hillman.

Da Thorsager postdistrikt i 1964 kom ind under Rønne, betød det at der skulle oprettes et ”brevsamlingssted” i Thorsager. Det fik Kamma – og det kom til at bestå af en skrivepult i privaten. Her var åbent en times tid om formiddagen og et par timer om eftermiddagen - lønnen var 200 kr. om måneden. Alle kaldte det ”posthuset”.

Da Kamma blev syg, overgik ”posthuset” til Kirsten Højmark på Thorsgade 54, mekaniker Højmarks kone. Efter hende vendte ”posthuset” for en kort bemærkning tilbage til Vestergade, men nu til Vestergade 8, hvor elinstallatør Poul Kjær boede og hans kone Else fik brevsamlingsstedet. Efter hende Ellen Sørensen i Skippergården, nu Brugsen.

VESTERGADE 8

Vestergade 8 er et stort to-etagers hus. Det bebos i dag af tre familier, i stueetagen M. Jensen og D. Christensen, på førstesalen dels T. Pedersen, dels C. Jørgensen.

Husets udformning skyldes, at det blev bygget af købmand Ernst Pedersen for at skaffe mere plads til hans købmandsbutik. Han havde det lille hus, der nu er Bodega, og som han selv havde bygget, og han byggede også selv Vestergade 8 – støbte endda selv cementstenene til byggeriet. Da huset var færdigt, flyttede han både beboelse og butik herover – muligvis har det været sidst i 1940’erne?

Ernst Pedersen kom ulykkeligt af dage omkring 1965, og umiddelbart efter ham var huset delt op i to butikker: Leon Brandenburg havde cykelforretning til venstre, mens Jens Laurids’ bror Karl havde mejeriudsalg til højre (mod syd). Senere blev huset købt af elinstallatør Poul Kjær, der indrettede elforretning i hele huset².

VESTERGADE 10

Her bor nu Grethe og Arne Niebuhr. Arne er tidligere byrådsmedlem for SF, han er nu formand for institutionen ”Djurshøj” i Grenaa.

I huset har der været urmagerbutik. Urmager Hansen hørte til den missionske kreds i byen, der stod bag søndagsskolen i den gamle skole ved damfaldet – det var omkring 1920. ”Jeg husker urmagerparret som et par stille og rolige mennesker”, fortæller

² Oplyst af Bent Enemark juni 2011, jf. Bent Enemarks erindringer i Folk og Liv 2011

Grethe Petersen, ”og så husker jeg at uret, som jeg fik til min konfirmation i 1932 blev købt i butikken”.

Urmagerbutikken var i de to vinduer ned mod byen, den midterste af dem var dør ind til butikken. Faget længst ned mod byen er en senere tilbygning.

Efter urmageren var der frisørsalon i huset, og Barber Andersens kone Elna havde en lille manufakturforretning, hvor man kunne købe småting som knapper, hårspænder etc. Barberen og hans kone havde tidligere været nede i gartner Meldgaards hus, hvor konen også havde drevet manufakturforretningen efter Gerda Meldgaard. Bente Svenningsen husker: ”Da far købte huset i 1947, var der stadigvæk frisørsalon, som far så i de første år forpagtede ud til barber Aksel Andersen og hustru Elna. Selv drev han manufakturhandel, der efterhånden kom til at optage hele huset”.

Det var Anker Knudsens manufakturhandel. Foruden den var der to andre manufakturhandler i Thorsager på dette tidspunkt. Knudsens var i øvrigt den af de tre, der holdt længst, idet den først ophørte i 1970’erne. Butikken havde samme indgang som tidligere urmagerbutikken.

Knudsen tog selv til Herning og Ikast og købte stoffer og tøj. Han købte store partier ind og kunne derfor sælge billigt. Det rygtedes hurtigt, når han havde gjort en god handel og havde gode tilbud, så kom folk rejsende langvejs fra, og både butik og baglokale var i brug.

”De tre manufakturhandeler havde hver deres særpræg”, fortæller Svend Christiansen. ”Hvis man ville købe billigt, så gik man til Knudsen. Hvis man lagde mest vægt på kvalitet, så var det Jens Jensen på Thorsgade. Og endelig gjorde Meldgaards manufaktur på ”gartnergrunden” det slet ikke i tøj til voksne, her handlede man først og fremmest garn, sytråd, børnetøj og strikvarer.

KIRKEGÅRDEN

Efter Vestergade 10 ligger kirkegården, der er en såkaldt ”assistens-kirkegård”, altså en kirkegård, der er opstået som en ”aflægger” et helt andet sted end kirken og den oprindelige kirkegård. Kirkegården blev anlagt i 1883 og ligkapellet opført to år senere, i 1885.

En af de flotteste gravsteder på kirkegården er den kendte Niels Pedersen-Nyskovs. Marie Kristiansen fortæller i sine erindringer i Folk og Liv 6 om hans begravelse, hvor såvel statsminister som alt andet i store gallauniformer var i Thorsager for at vise den sidste ære. Pedersen-Nyskov var nemlig ved sin død endnu formand for

folketinget. Marie Kristiansen fortæller, at det ikke var fint nok for sådan en mand at blive sænket i graven, så der var gravet en lang rampe, så kisten kunne bæres standsomt ned, og langs rampens kant stod alle de fine herrer opmarcheret i gallauniformer med høje hatte eller guldtræssede kasketter, epauletter på skuldrene og ordner på brystet – mager til syn er ikke set i Thorsager, hverken før eller siden, og det har naturligvis gjort et uudsletteligt indtryk på dem, der overværede det. Gravstenen med portrætmedaillon af billedhugger Ølsgaard blev afsløret i november 1924.

I Thorsager kendes Pedersen-Nyskov, der tog navn efter sin egen gård Nyskov ude ad Skrejrupsvej, først og fremmest som lokal sognerådsformand, manden bag såvel forsamlingshuset som senere Rønde Højskole, med i gymnastikbevægelsen og dermed grundlægger af den lange gymnastiktradition i Thorsager – og så havde han i øvrigt alle de tillidshverv, der kunne opregnes på dette tidspunkt.

STATIONSVEJ

I forlængelse af Vestergade, på den anden side Ryomvej og rundkørslen, følger Stationsvej. Navnet minder om Thorsagers tidligere storhed som rigtig ”stationsby”.

Da linjeføringen til den kommende Randers-Grenaa jernbane skulle fastlægges, mente mange, at Thorsager skulle have pladsen som Djurslands jernbaneknudepunkt, idet Randers-Grenaa-banen skulle gå her igennem, hvorefter en linje fra Århus hertil skulle kobles på.

Men kroejer og storkøbmand Jørgensen i Thorsager kæmpede indædt imod, da han mente, at Thorsager-borgerne ville benytte toget til at komme ind til staden – Århus eller Randers – og handle, i stedet for at handle hos ham. Det kan være i hvert fald en del af forklaringen på, at Ryomgaard i stedet blev midtpunktet for Randers-Grenaa-banen, der blev anlagt i 1876.

Ryomgaard var på dette tidspunkt ellers en pløjemark og intet andet, mens Thorsager var en af Djurslands største landsbyer. Det skulle snart ændre sig: i løbet af en menneskealder voksede der en ny by op omkring stationen i Ryomgaard, mens Thorsager stod i stampe.

Striden om Thorsager eller Ryomgaard var også en strid mellem Århus og Randers. Initiativet til Djurslandsbanen udgik fra Randers, men Århus-købmændene forstod snart, at det her drejede sig om markedet på Djursland, så de startede en kampagne

for at få banen trukket længst muligt mod syd, gerne til Thorsager, og så skulle der herfra anlægges en bane til Århus, så snart Randers-Grenaa-banen stod færdig.

Det lykkedes ikke for Århuskøbmændene at få den sydlige linjeføring igennem, men det lykkedes dog året efter, 1877, at få anlagt en bane fra Århus til den nye bane i Ryomgaard. Denne bane skulle så gå igennem Thorsager.

Igen var kroejer og købmand Jørgensen i Thorsager formodentlig ”på banen”, denne gang for at få den nye Århus-Ryomgaard-bane lagt så langt fra Thorsager som muligt. Det lykkedes også – den kom til at gå halvanden kilometer nord for bymidten.

Dermed var Stationsvej skabt – den del af vejen mod Hedeskov og Pindstrup, der lå mellem byen og stationen, blev en slags gade, selv om det gik meget trægt med at bygge langs den. I 1881 lagde kirkeministeriet op til, at præstegården skulle afgive jord til byggegrunde ved den nye station, men præsten svarede tilbage, at stationen lå så langt væk fra byen, at det ikke ville være muligt at sælge grunde derude.

Efter Århus- og Randers-købmændenes kamp om jernbanen, blev det nu Ebeltofts tur til at melde sig i striden. De ville kobles på den nye bane, for de indså, at ellers havde de tabt katastrofalt terræn i forhold til Djurslands anden købstad, Grenaa.

Derfor begyndte Ebeltoft-købmændene kampen for at blive koblet på jernbanen. Mange linjeføringer var på tale, men helst ville Ebeltoft kobles på fra Thorsager, da de så regnede med at banen ville komme til at gå så tæt på Mols, at det var muligt at sikre sig Mols som opland til Ebeltoft. Molboerne skulle jo nødtigt finde på at tage toget til Århus i stedet.

Den tidligere ejer af Nyskov ved Thorsager, Thomas Christensen, der nu var folketingsmand valgt i Ebeltoft-kredsen for Venstre, kæmpede bravt for Thorsager-Ebeltoft-banen. Det blev dog fire år efter hans tilbagetrækning, nemlig i 1894, at kampen kronedes med held, idet Thorsager-Ebeltoft-banen blev vedtaget ved lov dette år.

Men nu var det især Kalø, der strittede imod. Godsets jorder ville blive gennemskåret, og Kalø havde interesser i dampskibsfarten på Nappedam, så godset benyttede alle sine kontakter til at modarbejde den vedtagne jernbane, og i hvert fald gav man ikke en øre, da aktietegningen gik i gang. Det lykkedes aldrig at samle den nødvendige aktiekapital, også selv om staten var parat til at skyde halvdelen ind, og banen måtte opgives.

Herefter ændredes loven til en jernbane fra enten Thorsager eller Trustrup til Ebeltoft, og så gik aktietegningen i gang til en Trustrup-Ebeltoft-jernbane, der endelig kunne åbnes i 1901.

Da der havde været tale om en jernbane til Thorsager, var stationen planlagt til at skulle ligge nogenlunde lige nord for den nuværende Ryomvej nordvest for rundkørslen. Men dengang var der ingen Ryomvej at tage hensyn til. Stationen ville altså komme til at ligge lige i den nordlige udkant i byen, så tæt på bymidten, at der ikke kan være tvivl om, at det ville have betydet et vældigt skub i udviklingen for byen. Nu kom udviklingen i stedet til Mørke og Ryomgaard.

Det ville være forkert at sige, at jernbanen og stationen slet ingen betydning fik for Thorsager. Men afgørende betydning – nej.

Stationen åbnede i 1877, dens betydning var svindende i 1930'erne, hvor rutebilerne begyndte at vinde frem, men den oplevede en kort opblomstring under besættelsen 1940-45. Efter 1945 gik det for alvor ned ad bakke. I en menneskealder var Alfred Schultz stationsmester: fra 1931 til 1955. Den sidste stationsmester holdt op 1958, og få år efter lukkede stationen helt.

Thorsager Station, formodentlig i 1930'erne

En del af forklaringen på, at det tog tid at få bygget på Stationsvej, kan være, at en stor del af jorden er gammel mosejord, som det har været meget vanskeligt at bygge på.

--

På venstre hånd fra rundkørslen har der ligget et lille rødt hus, der nu er nedrevet. Der er nu frisørsalon.

Andet hus på højre hånd, Stationsvej 4, er Willy Laursens gamle tømrervirksomhed. Senere overtaget af sønnen Poul Erik Laursen. Huset er bygget af vognmand Tage Mogensen, der havde to lastbiler og især kørte med korn og foderstoffer for landmændene. Han solgte det og rejste til Amerika. Muligvis lige efter krigen.

Så købte tømrer Friis det og var der i mange år. Da han gik på aftægt, byggede han det hus på Ryomvej, som Grethe og Harald Pedersen købte, da de gik på aftægt fra Hedeskovgård. Grethe bor der alene nu efter Haralds død.

Tømrervirksomheden på Stationsvej blev overtaget af Willy Laursen, der havde en velrenommeret virksomhed der gennem mange år. Den blev overtaget af sønnen Poul Erik for 10-15 år siden.

I næste hus, Stationsvej 6, havde Ejnar Jacobsen i mange år sin vognmandsforretning. Han havde en enkelt lastbil. Efter hans død bor konen nu i huset.

Endnu en vognmandsforretning lå på Stationsvej – det var Lundahl Christensens ude lige over for stationen. Lundahl havde en enkelt lastbil og havde mest kreaturkørsel for landmændene, og hvad der kunne byde sig ind imellem derudover.

Andre vognmandsforretninger I Thorsager var Poul Andersen på Ryomvej. Han havde to lastbiler og en taxa, som han kørte skolekørsel for kommunen med. Han døde for nogle år siden, men konen Marie bor stadigvæk i huset (huset efter Grethe Pedersens og Herman Andersens).

En søn, Tony Andersen, har ført vognmandsforretningen videre ude på Industrivej 7. Han har solgt lastbilerne og kører kun taxa.

Så var der Chr. Sørensen i den gamle central, der havde en enkelt taxa.

Stationsvej 16 er i dec. 2004 til salg for 900.000 kr., oplyses opført 1957, grund 1566 m², boligareal 112 m².

I Stationsvej 21 bor tidl. specialarbejder Kurt Christensen, der bl. a. har kørt tørvesmuld til den lokale briketfabrik og senest var ansat hos Hans Holst i en tiårs-periode. Gift med Lis i 1960, fyldte 70 år 16. dec. 2005.

Stationsvej 46A er Kongsvad Rideklub. Den ligger på oprindelig præstegårdsjord, men på denne udmark lod præsten oprette en ny gård under navnet Kongsvad i 1854. Til den nye gård hørte også et stykke eng ude ved Ryom å. Gården blev bortforpagtet og i næste omgang solgt efter offentligt udbud til Rasmus Rasmussen Vestergaard, formodentlig i forbindelse med, at bygningerne til gården brændte, så den nye ejer måtte opføre nye. Han kaldte gården Thorsager Vestergård, og det hed den så, til rideklubben kom til i 1993 og fandt frem til det gamle navn igen.

I Stationsvej 55 bor tidligere hjemmeslagter Finn Lilje. Var ansat hos Per Kristiansen nogle år, begyndte i 1981 som selvstændig hjemmeslagter, idet han havde lært faget som ansat på Møllerup. Fra 1974 bosat i Thorsager, før da bl.a. Egens og Kejlstrup. Fyldte 60 år 25. marts 2005³.

Ved Skovbrynet er der planlagt ca. 40 nye boliger, dels andelsboliger, dels parcelhuse. Firmaet Holmsø Huse averterer de første 12 andelsboliger til salg i efteråret 2005, boliger på 95 m² incl. redskabsrum.

Ude på Fuglsangallé 10 havde Vagn Rubeck Nielsen murerforretning. Han holdt for et par år siden.

En anden murerforretning var Børge Sørensens på Ryomvej 51. Børge Mureren holdt for 6-7 år siden.

Lidt længere tilbage i tiden ligger Agner Christensens og Per Kristiansens murerforretning. Agner flyttede til Ebeltoft, Per drev forretningen videre fra Følle. Talrige af husene i Thorsager, og for den sags skyld hele egnen, er opført af de to.

Bødker Jacobsen boede også på Stationsvej. En bror boede i Lille Randers. Bødker Jacobsen var rigtig faglært, men den helt store virksomhed fik han vist aldrig.

Næsten ude ved stationen, på samme side af vejen, lå i 1940'erne og 1950'erne "Smuldfabrikken", der producerede tørvesmuld af det øverste lag tørvejord, der blev skrællet af det store moseområde vest for vejen. Jeg har indtryk af, at det har været produktion til brændsel, det drejede sig om – formodentlig formbrændsel (på samme måde som i Tronholm enge i samme periode)?

³ Omtale i Århus Stiftstidende 23. marts 2005.

Den gamle Hedeskov skole opførtes 1910 ved samme arkitekt som den nye skole i Thorsager året før, nemlig overbanemester Jensen fra Århus. Dens historie kan læses i Folk og Liv bind 3: fhv. skoleinspektør Herluf Bechs erindringer.

Bech fortæller, at grunden til skolen blev skænket af Tjerrild Mosegaard. Første lærer var Chr. Dybe, der var vendelbo. Han var der indtil 1947, hvor Bech afløste. Skolen blev lukket ti år senere.